

Все пак оскъдните изворови сведения не могат да се използват като универсално обяснение за срещащите се в научната книжнина противоречия, още повече че критичният анализ на известния възрожденски материал позволява да се предположи, че българската преса в Браила е представена не от 21-23, а от 26 заглавия. Списанията със сигурност са три - „Зорница“, „Духовни книжки“⁸ и „Периодическо списание на Българското книжовно дружество“, но вестниците вероятно са общо 23, като освен споменатите по-горе 14 и добре познатите „Българска пчела“, „Дунавска зора“, „Хитър Петър“, „Дума на българските емигранти“ и „Възраждане“, би трябвало да се добавят още „Философски камък“, „Комар“, „Дете“ и „Воевода“, за които съществуват косвени податки⁹. Последните четири вестника са действително пълна загадка. Не сме сигурни дори в техните имена и в редакторите им. Но повече от очевидно е, че ако искаме да си съставим обективна картина за цялата палитра от български вестници и списания, издавани до Освобождението в Браила, изправени сме пред алтернативата или всичко да свеждаме до „Пчелата“ на Ваклидов, „Дунавска зора“ на Войников, „Думата“ на Ботев и „Възраждането“ на Т. Пеев и Ив. Драсов, или тепърва да подновим усилията на Н. Начов, М. Стоянов и Г. Боршуков за системно издирване на неизвестни частни колекции, както и на нови документални свидетелства из нашите, румънските или турските архивни сбирки.

3. Третият проблем, засягащ българската преса в Браила, е свързан с все по-належащата необходимост от промяна на подхода при идейната оценка на доосвобожденската ни журналистика. Какво имам предвид?

В научната и в популярната литература отдавна се е наложила традицията да класифицираме възрожденските вестници и списания в три основни категории - революционни, либерални и консервативни, като според едни, макар и неписани, но негласно общовъзприети от родната историопис критерии, „революционното“ винаги превъзхожда „либералното“, а то от своя страна - „консервативното“.¹⁰ Ако спрямо отделни периодични издания се допускат някакви отклонения от споменатите три направления, то те са само в нюансите от типа на: „революционно-демократичен“ или „либерално-демократичен“. Подобни уточнения обаче в ни най-малка степен не променят схемата и не водят до нейното „пренареждане“.

Според тази именно почти универсална и твърде удобна за прилагане схема, челното място в идейната класация на поредицата от 26 периодични издания излизаци в Браила, се заема безспорно от Ботевата „Дума на българските емигранти“, определяна единодушно от изследователите на възрожденската журналистика като най-радикалния и последователен, най-социалния и най-демократичния